

İdrî. Kehteri, Brahmen veya Zerger Kehteriyân kabilelerinden birine mensup bulunduğu rivayet edilmektedir. Memleketi Delhi'de Nevvâb Saâdet Han'ın yakın dostları arasına girdi. Çok iyi Arapça bilmesi ve Farsça'yı edebî şekilde kullanması iyi bir eğitim aldığını göstermektedir. *Bahâr-ı 'Acem*'de Şeyh Ebû'l-Hayr Hayrullah Vefâyî ve Sirâceddin Ali Han Ârzû adlı iki hocasından bahsetmekle birlikte Ârzû onu arkadaşı diye anmaktadır. Feth Ali Hüseyinî Gerdîzi ve Mîr Muhammed Mîr ile dostluk kurduğu bilinmektedir. "Bahâr" mahlasını kullanan Tîk Çend'in Urduca ve Farsça şiirlerinden günümüze sadece otuz bir beyit ulaşmıştır. Abdullah Vâreste-i Siyâl-kûtî'nin 1180'de (1766-67) yazdığı *Muş-talaḥâtü's-şu'arâ*'nın *Bahâr-ı 'Acem*'in kaynakları arasında yer alması ve Mîr Gulâm Hasan'ın 1188 (1774) yılında kaleme aldığı *Tezkire-i Şu'arâ-yı Urdû* adlı eserinde Bahâr'dan ölmüş kişiler arasında söz etmesi onun bu yıllar arasında vefat ettiğini ortaya koymaktadır.

Eserleri. 1. *Bahâr-ı 'Acem*. Farsça'dan Farsça'ya bir sözlüktür. Müellifin, üzerinde yirmi iki yıl çalıştığını söylediği, 10.000 civarında madde içeren ve alfabetik düzenlenen eserde basit ve mürekkep kelimeler, terimler, kinayeler, mecazlar, istiareler ve atasözleri yer almaktadır. Başka sözlüklerde bulunmayan Farsça kelimeler yanında Arapça ve Hintçe'den Farsça'ya geçen kelimeleri de sözlüğüne alan mü-

ellif Farsça divan ve mesnevilerden örnekler zikretmiştir. Dihhudâ'nın *Luḡatnâme*'si ve Seyyid Cemîl Sehsevânî'nin *Hizânetü'l-luḡat*'ı gibi birçok sözlüğün temel kaynağı olan *Bahâr-ı 'Acem* müellifi hayatta iken birkaç taş baskısı yapılmış, daha sonra da çeşitli neşirleri gerçekleştirilmiştir (Delhi 1269, 1274; nşr. Mevlevî Hâdî Ali, Leknev 1312; Bombay 1334; nşr. Kâzım Dizfûliyân, I-III, Tahran 1380 hş./2001). 2. *Nevâdirü'l-meşâdir* (Delhi 1272). Farsça masdarlar ve fiil isimleriyle ilgili bir eserdir; bir mukaddime, yirmi dört bab ve bir hâtimeden oluşmaktadır. Masdarlar alfabetik sırayla düzenlenmiş ve ardından türevleri verilmiştir. 3. *Cevâhirü'l-hurûf* (Kanpûr 1267). Bir mukaddime, iki bab ve bir hâtimeden meydana gelen eser Farsça'daki müfred ve mürekkep harflerle ilgili olup harflerin değişimi, etimoloji ve edatlar bakımından önemli bir çalışmadır. 4. *İbtâl-i Zarûret*. Belâgata dair bir eserdir. Zarûret-i şiir konusunu işleyen kitap Gâlib Dihlevî'nin notlarıyla basılmıştır (Delhi 1268). 5. *Şerḥ-i Nisâb-ı Bedî'*. Muhammed Şerîf'e ait eserin şerhidir. Yazılışları aynı, mânaları farklı olan Arapça ve Farsça kelimelerle ilgili bu eserin bir nüshası Bankipûr Patna Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (*Catalogue*, IX, 50). 6. *Bahâr-ı Bostân*. Sa'dî-i Şîrâzî'nin eserine yazılan Farsça bir şerh olup son olarak 1927'de Leknev'de basılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Tîk Çend Bahâr, *Bahâr-ı 'Acem* (nşr. Kâzım Dizfûliyân), Tahran 1380 hş./2001, I-III; Sirâceddin Ali Han Ârzû, *Tezkire-i Mecma'u'n-nefâ'is* (nşr. Mihr Nûr Muhammed Han – Zibunnîsâ Ali Han), İslâmâbâd 2006, II, 577; Mîr Gulâm Hasan, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Urdû* (nşr. Habîbürrahman Şirvânî), Aligarh 1940, s. 60; Mîr Muhammed Mîr, *Nikâ-tü's-şu'arâ*' (nşr. Mahmûd İllâhî), Leknev 2003, s. 13; Ali Hasan Han, *Şubḥ-i Gülşen*, Bopâl 1295, s. 69; Rieu, *Catalogue of the Persian Manuscripts*, II, 502-503; Feth Ali Hüseyinî, *Tezkire-i Riḥte-gü-yân*, Haydarâbâd-Dekken 1933, s. 21-24; Şehriyâr-ı Nakvî, *Ferhengnüvîstî-yi Fârsî der Hind u Pâkistân*, Tahran 1341 hş., s. 152-157; Seyyid Abdullah, *Edebiyyât-ı Fârsî min Hinduvân kâ Hîssa*, Lahor 1967, s. 162-169; Ârif Nevşâhî, *Fihrist-i Kitâbhâ-yi Fârsî-yi Çâp-i Sengî va Kâmyâb-i Kitâbhâne-i Gencbaḥş Merkez-i Taḥkîkât-ı Fârsî-yi İrân u Pâkistân*, İslâmâbâd 1406/1986, I, 293, 335, 606; M. Debîr-i Siyâkî, *Ferhenghâ-yi Fârsî ve Ferheng-i Günehâ*, Tahran 1368 hş., s. 164-167; a.m.f., "Bahâr-ı 'Acem", *Dânişnâme-i Cihân-ı İslâm*, Tahran 1377/1999, IV, 712-713; *Catalogue of the Arabic and Persian Manuscripts in the Khuda Bakhsh Oriental Public Library*, Patna 1994, IX, 50; H. Blochmann, "Contributions to Persian Lexicography", *JRAS*, XXXVII/1 (1868), s. 28-30; Mercân Afşâriyân, "Bahâr-ı 'Acem", *DMBİ*, XIII, 101; Vahid Kureyşî, "Bahâr Lâle Tîk Çend", *Dânişnâme-i Cihân-ı İslâm*, Tahran 1377/1999, IV, 697-698.

ÂRİF NEVŞÂHÎ

TİLÂVET

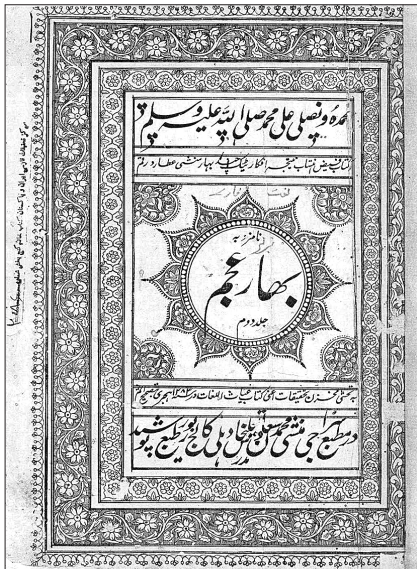
(التلاوة)

Kur'an-ı Kerim'in
tecvid ve tertil üzere okunması
anlamında terim.

Sözlükte "okumak, tâbi olmak" anlamındaki **tîlavet** masdar olup aynı kökün **tü-lüv** (**tîlvün**) masdarı da "izlemek, peşi sıra gitmek, uymak" demektir (*Lisânü'l-'Arab*, "tlv" md.). Bir kelâmı ve özellikle Kur'an'ı okumayı ifade eden tîlavet terim olarak "Kur'an-ı Kerim'i hem okumak hem de emir ve yasaklarını, teşvik ve uyarılarını hayata geçirmek suretiyle Allah'ın kitabına uymak" şeklinde tanımlandığı gibi "mânasını anlamak ve gereğince davranmak üzere onu tecvid ve tertil üzere dikkatlice okumak" şeklinde de tarif edilir. Kökün taşıdığı "izlemek" anlamından hareketle tîlavete "Kur'an'ı takdim ve tehir yapmadan mushaftaki tertibe göre okumak" diye mâna verenler de olmuştur (Tehânevî, I, 171; Kermî, I, 256). Tîlavet kıraatle eş anlamlı gibi görünse de bazan okumak, bazan da uyarılarına uymak suretiyle "Allah'ın indirdiği kitabı izlemek" mânasına geldiğinden her tür okuma için kullanılan kıraate göre daha özel anlam taşır; bu bakımdan her tîlavet kıraattir, fakat her kıraat tîlavet değildir (Râgib el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "tlv" md.; bk. KIRAAT).

Tîlavet kökü Kur'an-ı Kerim'de biri masdar (el-Bakara 2/121), biri ism-i fâil (es-Sâffât 37/3), diğerleri fiil kalıbında olmak üzere altmış üç yerde geçmektedir (M. F. Abdülbâki, *el-Mu'cem*, "tlv" md.). Ayrıca Yûnus sûresindeki (10/30) "teblû" kelimesini kıraat imamlarından Hamza ez-Zeyyât, Kisâi ve Halef b. Hişâm "tetlû" şeklinde okumaktadır. İbnü'l-Cevzî kelimenin Kur'an-ı Kerim'de "kıraat, ittibâ, inzâl, amel, rivayet" olmak üzere beş mânada kullanıldığını kaydetmektedir (*Nüzhethü'l-a'yûn*, s. 221-222). "Kur'an'ı yavaş yavaş, düşünerek okumak" anlamındaki "tertil" ile (el-Furkân 25/32; el-Müzzemmil 73/4) "okumak" mânasına gelen "kıraat" (el-A'râf 7/204; en-Nahl 16/98; el-İsrâ 17/106; el-Kiyâme 75/18; el-İnşikâk 84/21) tîlavetle yakından ilgilidir. Tîlavet hadislerde de genellikle Kur'an'ı okumayı ifade eder. Aynı anlamda hadislerde tertil, tahsîn, tezyîn, kıraat, lahn vb. kelimeler de yer alır (Wensinck, *el-Mu'cem*, "rtl", "hšn", "zyn", "kr'e", "lhn" md.leri). Kur'an okumaya ilgili terimlerden biri de "edâ"dır. "Kur'an'ı tecvid kaidelerine göre okuma" anlamındaki bu kelime kıraat ilminde "kâriin kıraati hoca-

Tîk Çend'in Farsça sözlüğü *Bahâr-ı 'Acem*'in kapağı

TİLÂVET

sından ahzetmesi” şeklinde tarif edilir (Te-hânevî, I, 171).

Kur’ân-ı Kerîm’de, “Allah’ın kitabını okuyanlar, namazı kılanlar ve kendilerine verdiğimiz rızıkta -Allah için- gizli ve açık sarfedenler asla zarara uğramayacak bir kazanç umabilirler” meâlindeki âyette (Fâtır 35/29) Kur’ân tilâvetinin önemi vurgulanmaktadır. Ayrıca Bakara sûresinde yer alan (2/121) “hakka tilâvetih” ifadesi İbn Mes’ûd, İbn Abbas, Mücâhid b. Cebr, İk-rime el-Berberî, Hasan-ı Basrî, Katâde b. Diâme gibi müfessirlerce okunan ilâhî kitaba uymak, onunla hakkıyla amel etmek, helâlini helâl, haramını haram kabul etmek, muhkemiyle amel edip müteşâbihine iman etmek, inzâl edildiği gibi okumak, kastedilen mânanın dışında başka bir şekilde yorumlamamak, mânasını düşünerek tane tane, hakkını vererek, huşû içinde tefekkür ve tedebbürle okumak şeklinde yorumlanmıştır (Taberî, I, 519-521; Fahreddin er-Râzî, IV, 32; Fîrûzâbâdî, s. 14).

Kur’ân okumayı teşvik eden birçok hadis bulunmaktadır (meselâ bk. Buhârî, “Fezâ’ilü’l-Kur’ân”, 20); bunlar genellikle “Fezâ’ilü’l-Kur’ân”, “Şevâbü’l-Kur’ân”, “Menâfi’u’l-Kur’ân” gibi başlıklar altında toplanmıştır. Hz. Peygamber’in Kur’ân’ı yavaş yavaş, tane tane, tefekkür ve tedebbürle okuduğu (Tirmizî, “Fezâ’ilü’l-Kur’ân”, 23; Ebû Dâvûd, “Vitr”, 20), tecvid kaidelerini uyguladığı (Buhârî, “Fezâ’ilü’l-Kur’ân”, 29), gece kıldığı namazlarda bazan aynı gecede Bakara, Âl-i İmrân ve Nisâ sûrelerini okuduğu, müjde âyetine geldiği zaman dua edip dilekte bulunduğu, korku âyetleri geldiğinde Allah’a sığındığı (Müsned, VI, 92), namaz sırasında okuduğu bir sûreyi tertîl üzere yavaş yavaş okuduğu için o sûrenin sanki uzun sûrelerden daha uzun hale geldiği (a.g.e., VI, 92) nakledilen rivayetler arasındadır. Ayrıca, “Kur’an’ı seslerinize süsleyiniz” (Ebû Dâvûd, “Vitr”, 20; İbn Mâce, “İkâmetü’s-şalât”, 176); “Yüce Allah Peygamber’ine Kur’an’ı teganni ile okumasına (terennüm) müsaade ettiği kadar hiçbir şeye müsaade etmemiştir” (Buhârî, “Fezâ’ilü’l-Kur’ân”, 19; Müslim, “Şalâtü’l-müsâfirîn”, 232-233) meâlinde hadisler bulunduğu gibi kendisinin de güzel ve etkili bir okuyuşla okuduğu (Buhârî, “Tefsîr, Sûretü’t-Tûr”, 53; Müslim, “Şalât”, 177), Ebû Mûsâ el-Eş’arî ve Sâlim Mevlâ Ebû Huzeyfe gibi Kur’an’ı güzel sesle okuyanları takdir ettiği (Buhârî, “Fezâ’ilü’l-Kur’ân”, 31; İbn Mâce, “İkâmetü’s-şalât”, 176) bilinmektedir. Kur’an’ın makamla okunması hususunda farklı görüşler ileri sürülmeyle birlikte harflerin mahreç ve

sifatlarını gözetip diğer tecvid kaidelerini uygulayarak makamla okumak câiz görülmüştür. Ancak “tatrîb” (ses perdelerini değiştirmek, medleri gereğinden fazla çekmek, medli olmayan yerleri uzatmak), “ter-kîs” (sesi oynatmak, sâkine hareke vermek) ve “ter’îd” (okurken sesi titretmek) şeklinde nitelenen okuyuş biçimleri, lahn kapsamına giren diğer okuma çeşitleri ve müzik aletleri eşliğinde tilâvet câiz kabul edilmemiştir (İbnü’l-Cezerî, *et-Temhîd*, s. 55-57).

Tilâvet Çeşitleri. Kur’ân-ı Kerîm yavaştan hızlıya doğru tahkik, tedvîr ve hadr olmak üzere üç şekilde okunmuştur. **a)** Sözlükte “bir şeyin hakkını tam vermeye özen göstermek” anlamına gelen tahkik okumanın en yavaş şeklidir. Harfleri mahreçlerinden çıkarıp sıfatlarına riayet ederek ve medleri gereği kadar uzatarak; hareke, ihfâ, izhar, iklâb, gunne vb. tecvid kurallarını yerine getirmeye özen gösterip durulması gereken yerlerde durarak Kur’an’ı okumaya tahkik denir. Ancak bu okuyuşta hareketleri uzatmamaya, sâkine hareke vermemeye, harflerin arasında sekete yapmamaya dikkat edilmelidir. Bu tür okuyuşa yakın bir de tertîl tarzı vardır ki bu da Kur’an’ı acele etmeden yavaş yavaş okumaktır. Tahkik tertîli de içine alan daha geniş bir anlama sahip olduğundan her tahkik tertîldir, fakat her tertîl tahkik değildir. Tahkik tâlim ve temrin için, tertîl ise tefekkür ve istinbat içindir (İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr*, I, 208-209). **b)** Sözlükte “bir şeyi döndürüp çevirmek, sıra ile yapmak” mânasına gelen tedvîr tahkikle hadr arasında orta bir okuyuş biçimidir. **c)** “Sûratlı olmak” anlamındaki hadr Kur’an-ı Kerîm’i tecvid kaidelerine uymak kaydıyla en hızlı okuyuş biçimidir (a.g.e., I, 207). Hadrden daha süratli okuma şekline “hezreme” (yürümek, hızlı ve anlamsız konuşmak; Kur’an’ı tecvid kaidelerini göz ardı edip harfleri birbirine katarak okumak) veya “tahlîf” (bozmak, karıştırmak) denir. Bu tür okuyuşta harfler mahrecinden kayar, sıfatlarını kaybeder; heceler birbirine karışır; bu tür okuyuş câiz görülmemiştir. Ebû Amr ed-Dânî (*et-Taḥdîd*, s. 73) ve İbnü’l-Cezerî (*et-Temhîd*, s. 62), hezremeyi hadr ile eş anlamlı gibi kullanmışlardır. Hz. Ömer’in hezremeyi “en kötü okuyuş” olarak nitelendirdiği bilinmektedir (Zemahşerî, IV, 175).

Tilâvet Âdâbı. Gazzâlî ve Nevevî gibi bazı âlimler Kur’an’ın tilâvet âdâbıyla ilgili birçok hususa dikkat çekmişlerdir. Kur’an okurken abdestli olmak, temiz bir yerde bulunmak, kibleye yönelmek, okumaya is-

tiâze ve besmele ile başlamak, sadece Allah rızasını gözetmek, tecvid kurallarına riayet ederek tertîl ile ve huşû içinde okumak, mushafın tertibini gözetmek, meşhur kıraatlerden sadece biriyle okumak, âyetler üzerinde düşünmek ve okuduklarıyla amel etmek, rahmet âyetleri gelince Allah’ın rahmetini istemek, azap âyetlerinde O’na sığınmak, secde âyetlerinde secde etmek bunlar arasındadır. Bazı âyetlerde geçen “Allah doğruyu söylemiştir” anlamındaki “sadakallah” ifadesi (Âl-i İmrân 3/95; el-Ahzâb 33/22) ve Hz. Peygamber’in hatim duasında aynı ibareyi kullanmasıyla ilgili münkatî ve zayıf bir rivayet (Beyhâkî, II, 372) dikkate alınarak Kur’an okumayı tamamlayınca “sadakallahü’l-azîm” demek de tilâvet âdâbından sayılmıştır (Kurtubî, I, 27-28; XVI, 222). Ancak bunun Hz. Peygamber ve sahâbe uygulamasında bulunmayıp bid’at olduğu yönünde görüşler vardır (*Fetâvâ*, IV, 118-119). Ayrıca Kur’an’ın mushafa bakılarak ve başkalarını meşgul etmeyecekse sesli okunması, her gün Kur’an’dan bir miktarın okunmasının âdet haline getirilmesi, ezberlenen yerlerin unutulmaması için sıkça tekrarlanması tavsiye edilmiştir. Kur’an okurken gülmek, konuşmak ve lüzumsuz şeylerle uğraşmaktan kaçınmak da dikkat edilecek hususlar arasındadır.

Gazzâlî’ye göre Kur’an’ı hakkıyla okuyabilmek için dilin, aklın ve kalbin iş birliği içinde olması gerekir. Buna göre dil okumalı, akıl okunanları tercüme etmeli, kalp de bunlardan gereken dersleri almalıdır (*İhya’*, I, 339). Tilâvet ve âdâbına dair bilgilere hadis kitaplarının “Fezâ’ilü’l-Kur’ân”, “Şevâbü’l-Kur’ân”, “Menâfi’u’l-Kur’ân” bölümleriyle fezâilü’l-Kur’ân’a dair eserlerde yer verilmiştir. Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî’nin *et-Tezkâr fi efqâlî’l-ezkâr* (nşr. Ahmed b. Muhammed b. Siddik el-Gammârî, Kahire 1355/1936), Nevevî ile (bk. bibl.) Ebû’l-Fidâ İbn Kesîr’in *Fezâ’ilü’l-Kur’ân* (Beyrut 1407/1987), Leknevî’nin Kur’an tilâveti sırasında yapılan bid’atlara dair üç çalışması (*Dîa*, XXVII, 135), Ahmed Madazlî’nin *Kıraat Âdâbı* (doktora tezi, 1973, EÜ İlahiyat Fak.), Ebû Tâhir Abdülkayyûm b. Abdülgafûr es-Sindî’nin *et-Teshîl fi kavâ’idi’t-tertil* (Mekke 1415), Abdüllatif Fâyiz Deryan’ın *et-Tebâyîn fi aḥkâmî tilâveti’l-kitâbi’l-mübîn* (Beyrut 1420/1999), Saîd b. Ahmed b. Ali el-Anebtâvî’nin *Zinetü’l-edâ’ şerḥu Hil-yeti’l-kurrâ’ fi aḥkâmî’t-tilâve ve’t-tecvîd* (şafaheden: Mahmûd Ahmed Mürûh Mustafa, Amman 1420/1999), Abdullah Aydemir’in *Hz. Peygamber ve Sahâbenin*

Dilinden Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri (İzmir 1981) ve Mehmet Besim İsmailfen-
dioğlu'nun *Kur'an-ı Kerim Tilavetinde Edeb* (yüksek lisans tezi, 1987, MÜ Sosyal
Bilimler Enstitüsü) adlı çalışmaları konuyla
ilgili eserlerden bazılarıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Tehânevî, *Keşşâf*, I, 171; *Müsned*, VI, 92; Taberî,
Câmi'u'l-beyân, Kahire 1388/1968, I, 519-521;
Dâni, *et-Taḥdid fi'l-itkân ve't-tecvîd* (nşr. Gânim
Kaddûrî Hamed), Bağdad 1407/1988, s. 70-95;
Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, *Şu'abü'l-îmân* (nşr.
M. Saîd b. Besyûnî Zağlûl), Beyrut 1410/1990,
II, 372; Gazzâlî, *İhyâ'ü 'ulûmi'd-dîn*, Beyrut, ts.
(Dârü'l-kütübî'l-ilmîyye), I, 321-347; Zemahşerî,
el-Keşşâf (Kahire), IV, 175; İbnü'l-Cevzî, *Nüzhe-
tû'l-a'f'yun*, s. 220-222; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtiḥ-
u'l-gayb*, IV, 32; Kurtubî, *el-Câmi'*, I, 27-28;
XVI, 222; Nevevî, *et-Tibyân fi âdâbi ḥameleti'l-
Kur'ân* (nşr. Muhyiddin eş-Şâmî), Beyrut 1407/
1986, s. 26-87; Firûzâbâdî, *Tenvirü'l-mikbâs min
tefsiri İbn 'Abbâs*, Kahire 1370/1951, s. 14; İb-
nü'l-Cezerî, *en-Neşr*, I, 205-210; a.m.f., *et-Tem-
hid fi 'ilmi't-tecvîd* (nşr. Gânim Kaddûrî Hamed),
Beyrut 1407/1986, s. 55-62; Süyûtî, *el-İtkân fi
'ulûmi'l-Kur'ân*, Beyrut 1973, I, 104-113; Hasan
Saîd el-Kermî, *el-Hâdî ilâ lügati'l-'Arab*, Beyrut
1411/1991, I, 256-257; Fetâua'l-İcneti'l-dâ'ime
li'l-buḥûşi'l-ilmîyye ve'l-iftâ' (nşr. Ahmed b. Ab-
dürrezzâk ed-Düveys), Riyad 1412/1992, IV, 118-
119; Hayreddin Karaman v.dğr., *Kur'an Yolu: Türk-
çe Meâl ve Tefsir*, Ankara 2006, I, 201; Richard
C. Martin, "Tilawah", *ER*, XIV, 526-530; Abdur-
rahman Çetin, "Music in Qur'anic Recitation",
Encyclopaedia of the Holy Qur'ân (ed. N. K.
Singh - A. R. Agwan), Delhi 2000, III, 947-955; İb-
rahim Hatiboğlu, "Leknevi", *DİA*, XXVII, 135; "Ce-
vâzû kavli şadakkallahü'l-'azîm ba'de kırâeti'l-
Kur'ân", <http://darulfatwa.org.au/content/view/1538/235/>.

ABDURRAHMAN ÇETİN

TİLÂVET SECDESİ

(سجدة التلاوة)

**Kur'an'da secde âyetinin okunması
veya dinlenmesi halinde
yapılması gereken secde.**

Hz. Peygamber'in sözlü ve fiilî sünne-
tiyle sabittir. Resûlullah, "Âdemoğlu sec-
de âyetini okuyup secde edince şeytan ağ-
lar ve, 'Yazıklar olsun bana! Âdemoğlu sec-
deyle emrolundu da hemen secde etti,
cennet onundur; ben secdeyle emrolun-
dum, ama secde etmekten kaçındım, ba-
na da cehennem vardır' diyerek oradan
uzaklaşır" meâlindeki hadisyle konunun
önemine dikkat çekmiş (Müslim, "İmân",
133; İbn Mâce, "İkâmetü's-şâlat", 70), sec-
de âyetlerini okuyunca secde etmiş, onun-
la birlikte ashâbı da secdeye varmıştır
(Buhârî, "Sücûdü'l-Kur'ân", 8, 9; Müslim,
"Mesâcid", 103, 104).

Secde Âyetleri. Kur'an-ı Kerim'de Allah'a
secde etmeyi teşvik eden, secde edenle-
ri öven ve secde etmeyenleri kınayan bir-
çok âyet bulunmaktadır. Resûl-i Ekrem'in
bunlardan bir kısmının okunması üzerine
secde ettiğine ve secde edilmesini buyur-
duğuna dair rivayetler nakledilmiş, bun-
ların secdeyle ilgili âyetlerin asılları ve ön-
de gelenleri (azâimü's-sücûd) olduğu söylen-
miş, bu sebeple "secde âyetleri" sözü bel-
li sayıdaki âyetleri ifade eden bir tabir ha-
line gelmiştir. Bu âyetlerin ortak özelliği
doğrudan emir sîgasıyla veya secde et-
meyenleri kınama yoluyla secdenin em-
redilmiş olması yahut yerlerde ve göklerde
bütün varlıkların, müminlerin, melek-
lerin veya peygamberlerin Allah'a secde
ettiğinin haber verilmesidir. Secde âyetle-
rinin muhtevası da göz önüne alındığında
bu âyetleri okuyan veya dinleyen kim-
senin secde etmesinin, hem emre uyma
hem de secde etmekten kaçınanlara mu-
halefet etme anlamına geldiği anlaşılır.
Kur'an'daki secde âyetlerinin sayısı hak-
kında erken dönemde farklı görüşler ileri
sürülmüşse de rivayetlerin derlenmesin-
den sonra İslâm âlimleri arasında hâkim
görüş bunların on bir-on beş arasında ol-
duğudur (Aynî, VII, 139). Üzerinde geniş
mutabakat bulunan en uzun listeye göre
on beş secde âyeti şunlardır: el-A'râf 7/
206, er-Ra'd 13/15, en-Nahl 16/49, el-İsrâ
17/107, Meryem 19/58, el-Hac 22/18 ve 77,
el-Furkân 25/60, en-Neml 27/25, es-Sec-
de 32/15, Sâd 38/24, Fussilet 41/37, en-
Necm 53/62, el-İnşikâk 84/21, el-Alak 96/
19. Bu listeye Hicr 15/98. veya Furkân 25/
64. âyetleri ekleyenler de bulunmakla bir-
likte bu görüş genel kabul görmemiştir.
Hanefîler, Şâfiîler, Hanbelîler, Süfyân es-
Sevrî, İbn Hazm ve Zeydîler'e göre secde
âyetlerinin sayısı on dört, Mâlikîler'de bir
rivayete ve Ca'ferîler'e göre on beş, Mâli-
kîler'de tercih edilen kavle göre on birdir.
Hanefîler, Sevrî ve İbn Hazm biri hariç (el-
Hac 22/77) diğerlerini kabul ederken Şâ-
fiîler ve Hanbelîler Sâd sûresinin 24. âye-
tinin şükür secdesiyle ilgili olduğu görü-
şündedir. Mâlikîler'de sayıyı on bir kabul
edenlere göre secde âyetleri Hanefîler'le
aynı olup sadece listedeki son üç âyet sec-
de âyeti değildir. Sonuç olarak Hac sûresi-
nin 77. âyeti ile Sâd, Necm, İnşikâk, Alak
sûrelerindeki âyetler hakkında âyetlerin
içeriklerinin tilâvet secdesini gerektirip
gerektirmeyeceğine dair farklı yorumlar
veya Hz. Peygamber'den gelen farklı riva-
yetler sebebiyle ihtilâf bulunmakla birlikte
geriye kalan on âyet üzerinde görüş birliği
vardır. Bunun yanında bazılarındaki secde

cümlesinin bitiş yerleri hakkında da gö-
rüş ayrılıkları mevcut olup secde yerinin
Nahl sûresinin 49. âyeti yerine 50. âyeti
veya her ikisinin birden secde âyeti oldu-
ğu, İsrâ sûresinin 107. âyeti yerine 109,
Neml sûresinin 25. âyeti yerine 26, Fussi-
let sûresinin 37. âyeti yerine 38. âyetlerle
secde edileceği şeklinde görüşler vardır
(İbnü'l-Arabî, II, 829-833; İbn Kudâme, II,
352-358).

Hükümü. Tilâvet secdesi Hanefîler'e ve
İbn Teymiyye'ye göre okuyana ve dinleye-
ne vâcip, diğer üç Sünnî mezhebe, İbn
Hazm'a ve Zeydîler'e göre sünnettir. Ca-
ferîler ise Secde, Fussilet, Necm ve Alak
sûrelerindeki secdenin farz, diğerlerinin
sünnet olduğu görüşündedir (Tûsî, I, 114).
Hanefîler, vâcip hükümünü delillendirmek
üzere bazı hadislerin yanı sıra, "Böyleyken
onlara ne oluyor da inanmıyorlar ve ken-
dilerine Kur'an okuduğu zaman secde et-
miyorlar?" meâlindeki âyetlerde (el-İnşi-
kâk 84/20-21) tilâvet secdesine işaret edil-
diğini ve secdeyi terketmenin kinandığını
söylerler. Diğer mezheplerde ise Hz. Pey-
gamber'in secde âyetlerinde bazan sec-
de edip bazan etmediğine dair rivayetler-
le (Buhârî, "Sücûdü'l-Kur'ân", 6; Müslim,
"Mesâcid", 106) Hz. Ömer ve Abdullah b.
Ömer gibi sahâbîlerin görüşleri (Buhârî,
"Sücûdü'l-Kur'ân", 10) delil alınır.

Şartları. Tilâvet secdesinin şartları ve rü-
künleriyle ilgili hükümler genellikle nama-
za veya kıraate kıyas yoluyla verilmiştir;
dolayısıyla görüş farklılıkları kendisine ben-
zetilen asla göre değişiklik göstermekte-
dir. A) **Vücüb Şartları.** Secdenin vâcip ve-
ya sünnet olmasının sebepleri okuma, din-
leme ve iktidâdır. Dolayısıyla okuma, oku-
yan, dinleyen ve namazda iktidâ ile ilgili ba-
zı şartlar vardır. 1. Okuma. Hanefîler'de
bir görüşe göre âyetin çoğunun, tercih
edilen görüşe göre ise secdeye delâlet
eden kelime ile önceki veya sonraki bir
kelimenin birlikte okunması secdenin vü-
cûbu için yeterlidir. Şâfiîler'e göre âyetin
tamamının okunması ve okumanın meş-
rû olması (âyet okumanın mekruh kabul
edildiği yerlerde okuma secdeyi gerektir-
mez), okuma kastının bulunması, Fâtiha'-
yı okuyamama sebebiyle onun yerine okun-
muş olmaması gerekir. Tercümesi okunan
veya işitilen secde âyetleriyle ilgili iki farklı
görüş vardır. Secde âyetinin hecelenmesi
veya sesli okunmadan yazılması, görülme-
si yahut gözle takip edilmesi secdeyi gere-
ktirmez. 2. Okuyana secdenin gerekme-
si için dinen mükellef sayılması şartı aranır.
Dinleyen açısından Hanefîler'e ve Şâ-
fiîler'e göre okuyanın sadece temyiz ehli